

УДК: 321.7/02

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В ТЕОРІЯХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТРУКТУРИ

Оксана Дащаківська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський факультет, кафедра теорії та історії політичної науки
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: dashchakivska@yahoo.com*

У статті визначені особливості політичної еліти в контексті теорії інформаційного суспільства. Проаналізовано зміни у політичній сфері, які призводять до трансформацій у політичній еліті, які передусім пов'язані зі зміною ролі знання у суспільстві. Розглянуті особливості розуміння політичної еліти в теорії О. Тоффлера – адхократія, і А. Барда і Я. Зодерквіста – нетократія та у концепції М. Кастельса. Визначені структура та особливості політичної еліти у кожному з підходів.

Ключові слова: інформаційне суспільство, політична еліта, адхократія, нетократія.

Поширення інформаційних технологій, збереження демократичних інститутів, цінності прав та свобод громадянина – все це ознаки сучасних сталих суспільств. На перший погляд, усі ці аспекти підтверджують один одного і є взаємодетермінованими. Однак, як засвідчує практика, традиційні демократичні інститути не встигають за потребами громадян. Інститут виборів уже не забезпечує належної легітимності, змагання програм відходить на другий план, зникають чіткі орієнтири майбутнього суспільства та ускладнюється процедура прийняття урядових рішень. Суспільство зазнає постійних змін, що відображаються у структурі економіки, політичній системі, соціальних мережах тощо. Більшість дослідників вважають, що змінюється суть суспільної організації, її центром стає інформація.

Інформаційне суспільство, що прийшло на зміну індустріальному, вимагає нових форм організації політичної дійсності й водночас пропонує нові способи її конструювання. Однак, чи готові суспільства прийняти нові механізми політичного врядування? Які нові правила, механізми політичних змагань слід приймати? На ці питання немає однозначних відповідей, однак вони потребують нагальної реакції суспільства. Роль політичної еліти в умовах поширення технологій та розгалуження спеціалізації соціально-політичного буття особливо важлива, саме від типу еліти, її складу, цінностей залежать стратегічні напрями розвитку суспільства.

Проблеми змін політичного поля у інформаційному суспільстві вже давно цікавлять дослідників. Незважаючи на те, що багато з них (Д. Белл, Г. Веблен) вважають його майбутнім, інші (М. Кастельс, О. Тоффлер) – реальністю, кожен намагається визначити, характер змін та їх носія. Прибічники теорії інформаційного суспільства пов'язують його становлення з домінуванням четвертого після сільського господарства, промисловості та сфери послуг – інформаційного сектору економіки.

Український дослідник Валерій Хмелько вважає, що становлення інформаційного суспільства відображає зростання частки інформаційного виробництва. Постіндустріальне суспільство, що прийшло на зміну дисциплінарному, французький філософ Жиль Дельоз характеризує як “суспільство контролю”, сфера влади в якому – це фіксація кожного елемента соціальної системи у відкритому просторі в кожному конкретний момент. Суспільство будується за моделлю мережевої корпорації, що перебуває в процесі постійної модуляції. Так само в процесі постійної модуляції перебуває і система соціальних мотивацій, стимулів та примусів. Специфічні відносини, в які вступають люди у сфері інформаційного виробництва, посідають дедалі впливовіше місце в системі виробничих відносин загалом. Основним процесом, а також засобом і стратегічним ресурсом виробництва нової інформації є творче мислення людини, що зумовлює необхідність розвитку людини як усебічно розвиненої особистості, її так званих психологічних знарядь праці. Відтак виробництво людини як творчої особистості передбачає розвиток усіх сфер духовної діяльності, в яких створюються умови творчості: природничих та гуманітарних наук, мистецтва, всіх видів людської комунікації й особливо освіти.

Дослідники інформаційного суспільства зазначають, що встановити всі його особливості неможливо, тому термін «інформаційне суспільство» слід уживати як аналітичну конструкцію, певну соціальну схему.

До основних характеристик інформаційного суспільства належать: 1) роздроблення масового суспільства, поява малих соціальних груп, які диференціюють інтереси, товари, засоби масової інформації; 2) перехід від економіки виробництва товарів до економіки послуг, поділ великих на дрібні підприємства; 3) поділ населення за родом занять: перевага професійно-технічного класу, зміна соціальних цінностей відбувається через клас “білих комірців”, які менш консервативні; 4) зростання суспільної ролі теоретичного знання як джерела нововведень та політичних формулювань; 5) контроль технології та технологічної оцінки з метою збереження ресурсів для майбутнього; 6) прийняття рішень через створення нової “інтелектуальної технології”, скорочення часу на їх прийняття; рішення інтегровані і стосуються декількох сфер суспільного буття.

Вирішальним фактором економічного і соціального життя стають телекомунікації. Тому не останню роль у новітніх політтехнологіях відіграє саме контроль телекомунікацій. Показниками розвитку держави є об’єм і якість інформаційних ресурсів, а також організаційні можливості їх використання.

У політичній сфері інформаційного суспільства так само відбуваються зміни. Поява в суспільстві багатьох меншостей, які мають різні інтереси та прагнення, призводить у політиці до девальвації принципу демократії – прийняття рішень більшістю на основі консенсусу. Політика стає сферою суперечки груп, кожна з яких уперто бореться за свої вузькі, часто тимчасові принципи й ідеї.

Управління суспільством можливе через децентралізацію влади, врахування транснаціональних інтересів. Децентралізація стосується не лише передачі влади від центральних структур до органів місцевого самоврядування, а й розподілу департаментів на більш автономні центри. Так само можуть утворюватися тимчасові структури, комітети, команди проектів.

Прийняття політичних рішень базується на теоретичних знаннях, центрами прийняття рішень стають аналітичні, консультативні експертні групи, до складу яких

входять представники різних галузей. Проблемою політики інформаційного суспільства може стати велика кількість рішень, які швидко поширюватимуться серед громадян. Представницька демократія стає неефективною, оскільки через велику кількість інтересів еліти не можуть керувати й передбачити наслідки власних дій. Влада є невпорядкованою, і в кожен окремо взятий момент незрозуміло, хто має реальні повноваження і як довго ними володітиме. Слабкість представницької демократії спостерігається вже сьогодні: зменшується кількість громадян, які вірять, що можна вплинути на політику, взявши участь у виборах.

Представницька демократія, за прогнозами Е. Тоффлера, може бути замінена на напівпрямую демократію. На його думку, це може відобразитися у реструктуруванні парламенту: половина представницького органу обиратиметься електоратом, половина шляхом випадкової вибірки серед громадян [4].

Держава в інформаційному суспільстві залишається важливим політичним інститутом, який регулює суспільні відносини. На думку Д. Белла, держава повинна забезпечувати громадянам рівність доступу до інформації. В. Хмелько зазначає, що держава постає ідеальним варіантом органічної солідарності, який організовує інформаційне суспільство [3].

У політиці, як і в інших сферах суспільного життя, важливими є комунікаційні й інформаційні технології. Саме вони визначають швидкість прийняття політичних рішень, їх поширення у суспільстві, визначають громадську думку, сприяють формуванню національних та транснаціональних інтересів.

Роль політичної еліти в інформаційному суспільстві та в процесі переходу до нього вивчалася здебільшого в контексті прийняття політичних рішень. Дослідники інформаційного суспільства вважають, що політичні рішення прийматиме обмежена група осіб, однак ця група буде різнитися за своїм соціальним походженням, соціальною поведінкою, способами прийняття рішень.

Підвищення якості життя в інформаційному суспільстві залежить від технічних спеціалістів, які оформилися в професійну групу, окремий клас, пропонують суспільству нововведення, а суспільство стає усе залежнішим від їхнього теоретичного знання. Однак ця група відповідно до умов інформаційного суспільства змушена змінювати власну організацію, набуваючи нових якостей. Теоретики використовували різні поняття для окреслення особливості структурної організації управління. Так, рекламодавець Л. Вандерман зазначав, що групи інтелектуалів працюватимуть як десантні загони; теоретик організацій Тоні Джадж вважав, що це буде структура одиниць, що самокоординуються між собою. За словами Леонарда Сейлза, матрична структура “повторно використовує старі організації, а не створює нові для нових цілей і проблем”.

Е. Тоффлер вважає, що в умовах інформаційного суспільства з функцією управління суспільством найкраще впорається адхократія. Адхократія (з лат. *ad hoc* – для цього, тобто призначений лише для даної мети, і грецьк. *kratos* – влада) – влада інтелектуалів, які мобілізуються з певною метою. Це команда професіоналів, які об'єднуються задля досягнення конкретної мети. Адхократія – модель організації із гнучкими підрозділами, які вільно діють поза структурними рамками для розв'язання спеціальних завдань. Цей термін запроваджений Ворреном Беннісом у праці “Тимчасове суспільство”, проте більшого поширення набув завдяки книзі Елвіна Тоффлера “Шок майбутнього”. Термін також використовував канадський професор

Генрі Мінцберг у своїй роботі “Структура в кулаці”. З ним так само працювали Роберт Вотерман, Чарльз Хенді.

Учений Генрі Мінцберг визначає адхократію як команду працівників, яка найбільш схильна до інновацій, оскільки вона здатна об'єднати різних спеціалістів, що можуть злагоджено функціонувати. Основним координаційним механізмом є взаємне узгодження. Адхократія відзначається органічною та функціональною структурою, вибірковою децентралізацією, горизонтальною спеціалізацією. Однак така складна структура подекуди утруднює ефективність її діяльності. Г. Мінцберг виділяє два види адхократії: операційну та адміністративну. Операційна адхократія здійснює інноваційну діяльність і вирішує завдання безпосередньо за дорученням виборців, громадян. У такій організації планування невіддільне від виконання. Адміністративна адхократія реалізує проекти задля власних цілей, тут чітко розділене формування завдання та їх виконання. Команди, які виконують поставлені завдання, ізольовані від організації [5].

Головним завданням адхократії й водночас її особливістю є інноваційність у розв'язанні суспільних проблем. Інноваційна діяльність означає відхилення від закоренілих схем, адхократія не може покладатися на жодну з форм стандартизації, вона повинна уникати можливих пасток бюрократичних структур і передусім жорсткого поділу праці, надмірної формалізації поведінки. Е. Тоффлер зазначав, що адхократії часто змінюють свою форму, величезні структури демонтуються, формуються нові і знову демонтуються, “відділи й підрозділи виникають лише задля того, аби зникнути в наступній та подальшій реорганізації”. Фактично політична еліта складається з команд; кожна команда – це елітна група, яка прагне запропонувати суспільству оптимальні політичні рішення стосовно суспільних проблем, забезпечити єдність суспільства. До кожної команди входять: 1) політики; 2) експерти, які володіють спеціальним знанням; 3) менеджери-інтегратори.

Кожна елітна група напрацьовує проекти рішень, серед яких здійснюється вибір. Інформаційні процеси і прийняття рішень відбуваються неформально і гнучко, що необхідно для ефективного створення інновацій. Така політична еліта працює як одне ціле, відсутній принцип єдиного “начальника”, кожен політик цінний своєю працею в команді. Ефективність роботи залежить від тісного взаємозв'язку з експертами, які мають спеціальні знання й навички. Політика і прийняття політичних рішень – це не просто накопичення знань із певної проблеми, а вміле поєднання, комбінація існуючих знань та генерування нових, апробація нових методів і технік управління, що пов'язані з інформацією. Тому головне вміння представників такої політичної еліти полягає в тому, щоб не поставити себе в залежність від експертів та спеціального знання, яке вони демонструють.

Адхократія використовує матричну структуру й водночас функціональні принципи групування. Єдиним механізмом, що уможливує співпрацю між елітними групами, є взаємна згода. Середовище політичної еліти адхократії потребує політиків, які відповідатимуть за зв'язки і взаємодії, тобто політиків-інтеграторів. Вони налагоджують співпрацю між елітними групами, окремими політиками, політиками і експертами. Інтегратори забезпечують координацію та стабільність відносин в адхократії.

Децентралізація інформаційних суспільств потребує не одного національного лідера, а групи лідерів, які працюватимуть з множиною меншостей. Своєрідна колегія

лідерів засновує свою діяльність на консенсусі й довірі. Група політичних лідерів залежить від великої кількості людей, які готують рішення та виконують їх. Лідери адхократії повинні зважати не лише на громадян своєї держави, а й на усе людство, враховувати технології та телекомунікації. Ця взаємозалежність робить політиків слабкими і безпорадними, незважаючи на те, що під їхніми руками ядерна кнопка, яка може зруйнувати весь світ. Сила політика полягає тепер не у власній самовпевненості, а у вмінні слухати інших, творчому підході до прийняття рішень, усвідомленні обмеженості природи лідерства. Політичні лідери повинні чітко усвідомлювати, що неможливо розв'язати проблеми енергетики, не вирішуючи проблем економіки.

Отже, адхократія – тип політичної еліти, яка ґрунтується на принципах компетентності, інновації, взаємної узгодженості та координованості, управління суспільством здійснюється через встановлення горизонтальних зв'язків між суспільними групами.

Шведські вчені Александр Бард і Ян Зодерквіст політичну еліту нового типу суспільства називають “нетократією” [1]. Поява інформаційного суспільства і нетократії пов'язана передусім із виникненням інтернету – важливого інструменту спілкування й співпраці на відстані. Дослідники відзначають не лише формування меншостей в одній державі, а й поширення глобальних мереж, які формуються на основі спільності поглядів між людьми різних держав. Розвиток технологій у всіх сферах знання дає змогу забезпечити однаковий рівень життя більшості людей незалежно від їхніх фінансових доходів. Саме це зумовлює зміну цінностей: інформація стає важливішою за гроші.

Поява нетократії однаковою мірою пов'язана зі зміною природи влади. Влада – рухомий феномен без внутрішньої цінності, нейтральне поняття; це володіння ексклюзивною інформацією і здатність привертати увагу. Вона породжується з нестабільних альянсів і не має чітко визначеного джерела, “не локалізується”. Відповідно, з такою владою не можна боротися, не можна її критикувати. В свою чергу, розвиток глобальних мереж робить владу структури сильнішою за саму владу, тобто “соціальна морфологія домінує над соціальною дією”.

Формування нетократії – нового типу політичної еліти – зумовлене передусім залежністю державних установ від комп'ютерних технологій. Відбувається послаблення національної держави, державні інститути не спроможні контролювати соціальні процеси, відтак посилюється дезінтеграція. Це веде до перерозподілу влади на користь нетократів. Новим пролетаріатом стає консьюмтаріат – клас споживачів. Критеріями входження до середовища нетократів є високий інтелектуальний рівень кандидата, вміння не просто відповідати на запитання, а відповіддю відкривати нові можливості для пізнання дійсності.

А. Бард і Я. Зодерквіст вважають, що нетократія не просто політична еліта, а популяція людей нового типу. Це люди, які народилися в епоху Постмодерну, коли “цілісна особистість” вже не є ідеалом. Нетократові не потрібні гроші, вони вже не в моді. Для них важливе їхнє місце в мережі, мережа – інтерактивна, туди впускають лише тих, хто знайшов потаємний хід. Для всіх інших нетократи створюють дезінформаційну завісу, крізь яку не можна розгледіти знання. Знання доступне лише нетократам.

На думку шведських дослідників, нетократи – епікурейці-еґоїсти. Вміння працювати в мережі їм потрібне задля того, щоб контролювати витік знання. Нетократи ладні влаштувати такі витоки, аби управляти консьюмтаріом. Часто вони навіть можуть видавати книжки про себе.

За типом політичної еліти нетократію можна визначити як закриту, її можна порівняти з середньовічною гільдією. Ці елітні групи максимально закриті для пересічних громадян. Формування нетократії відбувається за принципом місця, тобто позиції в інформаційній мережі. Становище в ключовому вузлі інформаційної мережі забезпечує володіння основним ресурсом влади. Нетократію створюють вихідці з різних соціальних груп за умови, що вони володіють спеціалізованими знаннями, інформаційним монополізмом у певній сфері, менеджерськими здібностями. Особливо важливими критеріями є інформація та цінності, які сповідують нетократи. Інформація та ексклюзивне знання, контакти є ключем входження до нетократії, їх можна обміняти на високий соціальний статус. Цінностями нетократії є чесність та брутальність. Чесність – це вміння визнати свою інакшість по відношенню до консьюмтаріату, чесно піклуватися про власне еґо, бути чесним у своїй групі. Брутальність визначає відносини нетократії з консьюмтаріатом.

Правила нетократії неможливо формалізувати, оскільки суспільство характеризується швидкими темпами змін. Правила мережевого етикету неписані, вони існують лише на рівні інтуїції, а не свідомості; “відсутність правил буде єдиним правилом суспільства, яке характеризується постійним рухом і перервністю”.

Структура нетократії визначається особливостями мережевої реальності. Нетократію становлять три групи осіб: 1) етарналісти – тлумачі реальності, особи, які знають, що саме із величезної кількості інформації є реальністю, як її подати консьюмтаріату та нетократам; 2) нексіалісти (з латинської *nexus* – взаємопов’язані) – особи, що перебувають у вузлах мережі, формують товар для споживання, відповідають на потреби, що виникають у мережі; 3) куратори – особи, які забезпечують зв’язок між групами.

Куратори – найпотужніша група, вони вказують нексіалістам шлях, тоді як етернілісти – філософи інформаційного суспільства – формують загальну картину світу. Якщо накласти цю структуру на індустріальне суспільство, то куратори – це політики, нексіалісти – підприємці, етерналісти – вчені.

Управління та ухвалення політичних рішень в інформаційному суспільстві буде різнитися від прийнятого в демократичних політичних системах. Політичну систему, в якій правитимуть нетократи, А. Бард і Я. Зодерквіст називають плюрархією. Це система, в якій кожен учасник вирішує сам за себе і не має права вирішувати за інших, оскільки в мережі – кожен собі господар. Демократія, в якій рішення ухвалюють більшістю голосів, зазнає краху. Колективні інтереси перебуватимуть під серйозним тиском, що призведе до створення суспільства, в якому не можна буде сформулювати цілісне судження. Вся політична система вибудовуватиметься нетократами з метою посилити контроль над суспільством. Головним методом управління стане поширення інформації, яка вводитиме в оману громадян і призведе до “ментального забруднення суспільства”. Цінністю, до якої апелюватимуть у суспільстві, буде раціональність: всі намагатимуться раціонально міркувати, приймати раціональні рішення. Однак це призведе до ірраціональності, нівелювання ідеологій.

Збереження демократичних інститутів можливе як розвага для нетократів, вони прагнуть зберегти ілюзію залучення громадян до політики. З цією метою нетократи працюватимуть над постійною мобілізацією суспільства. Утворення мереж стає важливим чинником політичної мобілізації, яка може спрямувати політичну активність маси в конструктивне русло, зорієнтувати його на розвиток демократії. Однак цілі політичної мобілізації можуть бути зовсім інші. Виникає політична мережева несвобода: індивід стає узалежненим від розробників сайтів, систем зв'язку, які можуть контролювати повідомлення. Нетократи використовують символізм у спілкуванні з консьюмтаріатом, коли реальні проблеми сприймаються як надскладні. Це дає змогу нетократії маніпулювати громадською думкою, зменшувати зацікавленість суспільства у справді важливих речах. Основою організованого політичного життя стане не виборна демократія, а "портал влади", через який усе пов'язане в мережі. Маніпулюючи інформацією, нетократи втягують консьюмтаріат до обговорення політичних, економічних проблем, включно до критики політичної влади. Щоправда, критика має бути конструктивна, вона не повинна завдати шкоди в момент виголошення. Управління нетократії здійснюється і через маніпуляцію споживанням консьюмтаріату. Нетократія через рекламу нав'язує бажання консьюмтаріату, а потім корегує обсяги споживання.

Ухвалення політичних рішень відбувається не через вибори чи референдуми, а виключно закритими групами нетократів, як правило, на хитких підставах, що може мати непрогнозовані наслідки. Політична відповідальність лежить на наднаціональних інститутах і регіонах, держава стає тягарем для інформаційного суспільства й нетократії. Володіння знанням та інформацією дає змогу нетократії уникнути відповідальності.

А. Бард і Я. Зодерквіст вважають, що нетократи – це саме та група осіб, яка зуміє організувати інформаційне суспільство. Своїм прагненням до ексклюзивності та винятковості вони перетворюють гроші й товари в інструмент управління суспільством. Девальвація демократії й держави робить нетократів ще сильнішими.

Дослідженню інформаційного суспільства також приділяв увагу Мануель Кастельс. На відміну від попередніх дослідників, він вважав його не майбутнім, а сьогоденням. Воно передусім виявляється в тому, що інформація стає надкапіталом. Особливість інформаційного суспільства – в наявності простору потоків інформації. Ці потоки включають традиції, культури, інтереси й функції. Теорія просторів потоків полягає на припущенні, що суспільства асиметрично організовані навколо домінуючих інтересів, які є специфічними для кожної соціальної структури. Таке панування не є виключно структурним, воно здійснюється, сприймається, розв'язується і насаджується соціальними акторами. Тому в інформаційних суспільствах технократична, фінансова, менеджерська еліта висувають специфічні просторові вимоги, які стосуються матеріальної бази власних інтересів і дій. Вимоги інформаційної еліти мають інші виміри. Тісна інтерактивна взаємодія із системою телекомунікацій приведе до прийняття її логіки, мови, символів і знаків. М. Кастельс звертає увагу на розмивання державних кордонів, на успіх наднаціональних структур, які стають ще успішнішими завдяки інтернету. Відповідно взаємоінтегруються політичні еліти, реально світом може управляти світова еліта. Панування цього типу еліти забезпечується створенням уніфікованих символів, стилю життя, дизайну просторових форм і архітектури.

Інформаційне суспільство, як і попередні типи суспільств, неможливе без ієрархій і відносин панування. М. Кастельс окреслює подвійний механізм соціального панування: чітка організація еліт, з одного боку, сегментація й дезорганізація мас – з іншого. Здатність пануючих еліт дезорганізувати ті групи суспільства, які, становлячи чисельну більшість, бачать свої інтереси частково або ж повністю представленими лише в рамках задоволення домінуючих інтересів, дає змогу управляти суспільством. Під політичною елітою, на думку М. Кастельса, слід розуміти просторово обмежену мережеву субкультуру, яка формує стиль життя, що дає їй змогу уніфікувати власне символічне оточення у всьому світі. Автор висуває концепцію нової соціальної сегрегації, основою якої є встановлення зовнішнього контролю над вузлами потоків інформації, а через них над величезними ринками капіталу. Простір відіграє в цьому механізмі визначальну роль. М. Кастельс зазначає, що простір потоків складається з персональних мікромереж, звідки інтереси через глобальну безліч взаємодій у просторі потоків передаються у функціональні макромережі. Так, у фінансових мережах важливі стратегічні рішення приймають за ланчем у привілейованих ресторанах або ж у замських будинках за грою в гольф; вузли простору потоків включають житловий простір і простір для відпочинку, які разом з офіційними офісами творять ретельно ізольовані простори з концентрацією функції панування. Простір влади і багатства пронизує увесь світ, тоді як життя й досвід народів укорінені в конкретних місцях, у їхній культурі, історії. Тому чим більше соціальна організація заснована на позаісторичних потоках, що витісняють логіку будь-якого конкретного місця, тим більше глобальна влада стає неконтрольована з боку історично специфічних місцевих та національних суспільств. Відтак еліти космополітичні, народи локальні. Еліти зацікавлені у розвитку глобального владного простору, який дасть їм змогу контролювати неорганізовані локалізовані народи.

Аби зберегти соціальну згуртованість, еліти повинні розробити сукупність правил і культурних кодів, за допомогою яких вони могли б розуміти одна одну й панувати над іншими, встановлюючи межі свого політичного співтовариства. Зі збереженням демократичних інститутів політична еліта стає закритішою, вона прагне не допустити надмірного проникнення політичних представників інших верств у внутрішнє коло прийняття стратегічних рішень. М. Кастельс вважає, що доступ до політичної еліти і влади закладений у культурних кодах соціальної структури. Саме володіння цими кодами відкриває доступ до структури влади, і еліті не потрібно таємно блокувати доступ до своїх мереж [2].

Політичні еліти у просторі потоків інформації формують своє власне суспільство й утворюють символічно замкнуті громади. Вони визначають своє співтовариство як просторово обмежену міжособистісну мережну субкультуру. Перебуваючи у місцях, де приймають політичні рішення, еліта досягає сегрегації і контролює безпеку цих місць. З вершин влади та елітних культурних центрів починається ряд символічних просторових ієрархій, де еліта нижчого управлінського рівня може відтворювати символи влади й привласнювати їх, створюючи соціопросторові співтовариства другого порядку, які також прагнуть ізолювати себе від суспільства послідовною ієрархічною сегрегацією. Все це відповідає соціопримириливій фрагментації.

З іншого боку, політичні еліти в інформаційному суспільстві прагнуть до створення стилю життя й дизайну просторових форм, спрямованих на уніфікацію

символічного оточення еліти по всьому світу. Історично сформована специфіка кожної місцевості при цьому витісняється. Серед еліти інформаційного суспільства все більше поширюється гомогенний стиль життя, що ігнорує культурні межі суспільств: регулярне користування тренажерними залами; обов'язкова дієта, стіни кольорів "світлої замші", що створює в інтер'єрі атмосферу затишку; всюдишні комп'ютери з рідкокристалічними моніторами; поєднання ділових костюмів та спортивного одягу; стиль "унісекс" в одязі тощо. Усе це символи інтернаціональної культури, ідентичність яких не пов'язана з якимось специфічним суспільством, а лише із приналежністю до управлінських кіл інформаційної економіки, що ігнорує глобальну культурну розмаїтість.

Критерієм успіху в колах політичної еліти стає швидкість прийняття індивідуального політичного рішення, що має більше значення, ніж якість рішення. Інформаційні суспільства, попри всі нові технології, відтворюють традиційний процес індивідуального прийняття рішень. Однак у сучасних умовах рішення дуже швидко імплементуються, миттєво передаючись через систему комунікацій. Цінностями цієї політичної еліти є "швидкі гроші".

М. Кастельс, на відміну від інших дослідників, вважає, що інформаційне суспільство – не прогноз, а реальність. Воно створює ряд ієрархій і неможливе без соціального й політичного панування. Еліти інформаційного суспільства покликані управляти суспільствами, і роблять це з корисливою метою – задля власного прибутку. Політична еліта, подібно до інших видів еліт, стає більш закритою і космополітичною. Водночас критерієм входження до політичної еліти є володіння символами системи й мереж, зокрема культурними традиціями, що збільшує ефективність панування.

Дослідники інформаційного суспільства по-різному бачать політичну еліту, однак вони стверджують, що політична еліта повинна контролювати інформаційні потоки у суспільстві. Саме цей контроль, можливість управляти знаннями робить її елітою. Політична еліта для збереження свого впливу сприяє формуванню інформаційного суспільства. При цьому дослідники стверджують, що політична еліта зберігатиме демократичні інститути, однак вони будуть реформуватися. Щодо відкритості політичної еліти, думки дослідників розділилися. О. Тоффлер вважає, що адхократія – відкрита група команд професіоналів, що формується для розв'язання конкретних суспільних проблем. Натомість А. Бард і Я. Зодерквіст, М. Кастельс вважають, що еліта ставатиме усе закритішою та гомогеннішою.

Список використаної літератури

1. *Бард А.* Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / А. Бард, Я. Зодерквист. – Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге. – 2004. – 252 с.
2. *Кастельс М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Електронний ресурс] / Кастельс М. ; Пер. с англ. под ред. О. Шкаратана. – М. : ГУ-ВШЭ, 2000. – 608 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/09.php
3. *Пукіш Ю.* Порівняльний аналіз концепцій постіндустріального та інформаційного суспільств (Деніел Белл, Валерій Хмелько) [Електронний

- ресурс] / Пукіш Ю. Я. – Режим доступу : http://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/NZ/NZV21_2003_sociol/06_pukish_yuua.pdf
4. *Тоффлер Е.* Третья хвиля / Тоффлер Е. ; А. Євса (пер. з англ.). – К., Видавничий дім "Всесвіт", 2000. – 475 с.
  5. *Mintzberg Henry.* Structure in Fives: Designing Effective Organizations / Henry Mintzberg. – Prentice Hall. – 1992. – 312p.

*Стаття: надійшла до редколегії 25.05. 2009
прийнята до друку 24.09. 2009*

POLITICAL ELITE IN THE INFORMATIONAL SOCIETY THEORY: PECULIARITIES ACTIVITY AND STRUCTURE

Oksana Dashchakivska

*Ivan Franko National University of Lviv, Institute of Philosophy
Department of theory and history of political science
Universytetska str, 1, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail dashchakivska@gmail.com*

The article focused on peculiarities of the political elite in the contest of the informational society theory. The changes in the political sphere which caused transformation in the political elite and were linked with the change of the role of knowledge in the society had been analyzed. Peculiarities of the understanding of the political elite in theories of E. Toffler – adhocracy, A. Bard and J. Soderqvist - netocracy as well as the concept of the M. Castles were studied. The structure and peculiarities of the political elite in the each of scientific approaches were defined.

Key words: information society, the political elite, adhocracy, netocracy.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭЛИТА В ТЕОРИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА: ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И СТРУКТУРЫ

Оксана Дащаківська

*Львовский национальный университет им. Ивана Франко
Философский факультет, кафедра теории и истории политической науки
ул. Университетская, 1, 79000, Львов, Украина
e-mail: dashchakivska@yahoo.com*

В статье определены особенности политической элиты в контексте теории информационного общества. Проанализированы изменения в политической сфере, детерминирующие трансформации в политической элите, которые связаны прежде всего с изменением роли знаний в обществе. Рассмотрены особенности понимания политической элиты в теории О. Тоффлера – адхократия, а также А. Барда и Я. Зодерквиста – нетократия и в концепции М. Кастельса. Определены структура и особенности элиты в каждом из подходов.

Ключевые слова: информационное общество, политическая элита, адхократия, нетократия.